

УДК 339.544

Калюжна Н.Г.

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Київського національного торговельно-економічного університету

Яковченко В.С.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Київського національного торговельно-економічного університету

РОЛЬ СИСТЕМИ НОТИФІКАЦІЙ СОТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ¹

У статті розглянуто сутність системи нотифікацій СОТ як інструмента регулювання глобальних правил торгівлі. З метою оцінювання впливу системи нотифікацій СОТ на ефективність торговельно-економічного співробітництва держав визначено критерій її результативності як щорічне збільшення кількості поданих нотифікацій. Доведено висхідну динаміку у щорічному збільшенні кількості нотифікацій, що свідчить про ефективне використання країнами-членами СОТ системи нотифікацій з метою забезпечення результативності торговельно-економічного співробітництва.

Ключові слова: глобальні правила торгівлі, система нотифікацій, торговельно-економічне співробітництво, критерій результативності.

В статье рассмотрена сущность системы нотификаций ВТО как инструмента урегулирования глобальных правил торговли. С целью оценивания влияния системы нотификаций ВТО на эффективность торгово-экономического сотрудничества стран определен критерий ее результативности как ежегодное увеличение количества поданных нотификаций. Подтверждена восходящая динамика ежегодного увеличения количества нотификаций, что свидетельствует об эффективном использовании странами-членами ВТО системы нотификаций с целью обеспечения результативности торгово-экономического сотрудничества.

Ключевые слова: глобальные правила торговли, система нотификаций, торгово-экономическое сотрудничество, критерий результативности.

The essence of the WTO notifications system as an instrument for the regulation of global trade rules is considered. In order to assess the impact of the WTO notifications system on the efficiency of interstate trade and economic cooperation, the criterion of its effectiveness has been determined as an annual increase in the number of notifications submitted. The upward dynamics in the annual increase in the number of notifications is proved, which testifies to the effective use of notifications system by WTO member countries in order to ensure the effectiveness of trade and economic cooperation.

Keywords: global rules of trade, notifications system, trade and economic cooperation, performance criterion.

Постановка проблеми. Ключову роль у забезпеченні результативності торговельно-економічного співробітництва держав відіграє діяльність Світової організації торгівлі (СОТ), в рамках якої запроваджено та ефективно використовується інструментарій регулювання

глобальних правил торгівлі. Одним з інструментів СОТ є система нотифікацій. Система нотифікацій дає країнам СОТ можливість висловити коментарі щодо проектів законів чи інших нормативних актів, запланованих країнами-членами, перш ніж вони будуть ухвалені, або започат-

¹ Статтю виконано в рамках науково-дослідної роботи «Торговельно-економічні війни: національний та міжнародний вимір» (номер державної реєстрації 0118U000130)

кувати обговорення з повноважними органами відповідних країн можливості внесення в них поправок та змін. Транспарентність процесу нотифікації дає змогу розглядати його як підґрунтя забезпечення результативності торговельно-економічного співробітництва держав за рахунок сприяння прозорості, відкритості та прогнозованості процедур міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню сутності та особливостей застосування інструментів глобальної торгівлі СОТ (зокрема, системи нотифікацій) приділяли увагу такі вітчизняні науковці, як М. Баранова [1], І. Бураковський [2], М. Нікітіна [3], С. Осика [4], О. Покрещук [5], Т. Циганкова [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Надаючи докладну характеристику та визнаючи важливість інструментів СОТ (зокрема, системи нотифікацій) для регулювання міжнародної торгівлі, дослідники переважно залишають поза увагою питання оцінювання результативності їх впливу на торговельно-економічне співробітництво держав.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає в розгляді системи нотифікацій СОТ та оцінюванні результативності її впливу на торговельно-економічне співробітництво держав.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з визначенням СОТ нотифікація – це офіційне повідомлення країн СОТ щодо фактичних та запланованих змін у їхніх торговельних режимах, а також у нормативно-правовому регулюванні в таких сферах, як стандарти, технічні регламенти, процедури оцінювання відповідності, застосування санітарних та фітосанітарних заходів, митні процедури, ліцензування імпорту, антидемпінгове регулювання, застосування захисних заходів, торговельні аспекти забезпечення прав інтелектуальної власності [7]. Згідно з вимогами кожна країна-член СОТ повідомляє через Секретаріат СОТ інших членів організації про зміни у своєму законодавстві через затверджену форму інформування, а саме нотифікацію (повідомлення). Повідомлення, надіслані усіма країнами-членами СОТ, оприлюднюються на офіційному сайті організації, за рахунок чого забезпечується гласність процесу подання нотифікацій.

Більшість нотифікацій стосується Угоди про технічні бар'єри у торгівлі (ТБТ) та Угоди про санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ). Угода СФЗ сприяє контролю якості та безпеки това-

рів у кожній країні-учасниці СОТ. Під час імпорту сільськогосподарських продуктів ця Угода визначає правила застосування санітарних та фітосанітарних норм, які мають на меті захист життя й здоров'я людей, тварин та рослин шляхом забезпечення безпеки харчових продуктів, запобігання проникненню на територію країн-членів СОТ хворіб тваринного та рослинного походження [4, с. 313]. Угода ТБТ стосується переважно питань національної безпеки, попередження недобросовісної практики та захисту довкілля [6, с. 25].

Згідно з Угодою СФЗ та ТБТ кожна країна-учасниця СОТ зобов'язується інформувати (нотифікувати) Організацію та інших країн-членів СОТ щодо своїх санітарних та фітосанітарних заходів чи будь-яких змін відповідно до зазначених Угод, виконуючи правила прозорості СОТ. Окрім того, з метою реалізації цих вимог уряди країн-членів СОТ мають забезпечити існування одного центру обробки запитів (Enquiry Point), який був би відповідальним за дотримання правил СОТ [4, с. 320]. У разі створення країною-членом СОТ з правових або адміністративних міркувань більше одного центру обробки запитів вона повинна надати іншим країнам-членам СОТ повну та недвозначну інформацію щодо кола обов'язків кожного з цих центрів та забезпечити оперативну передачу запитів до відповідного центру тоді, коли запит подано не до належного центру їх обробки [4, с. 305]. Секретаріат СОТ повинен бути поінформований у разі зміни центру обробки запитів чи інформаційного центру. На веб-сторінці СОТ регулярно оновлюється список усіх центрів обробки запитів та інформаційних центрів. Цей список можна знайти у серії документів G/SPS/NNA Світової організації торгівлі [8].

Публікація заходів у рамках системи нотифікацій СОТ може розглядатися як підґрунтя забезпечення транспарентності зовнішньоторговельної політики держав. Усі угоди СОТ включають вимоги, висунуті до її членів, робити свої правила торгівлі зрозумілими та прозорими, зокрема повідомляти про свою політику та практичні заходи через процедуру нотифікації СОТ. Також угоди СОТ містять положення щодо процедури нотифікації через створення відповідної установи, яка буде опрацьовувати запити членів СОТ та усіх зацікавлених сторін. Система нотифікації заходів до СОТ дає можливість зацікавленим виробникам та експортерам дізнаватися про зміни в законодавстві, зокрема

у сфері ТБТ та СФЗ, на інших ринках на основі нотифікацій країн СОТ [9, с. 37].

Згідно з даними WTO Documents Online [10] за роки існування Світової організації торгівлі було опрацьовано 24 550 нотифікацій у рамках ТБТ/СФЗ. Загальну кількість нотифікацій країн-членів СОТ у рамках ТБТ/СФЗ протягом 1995–2018 рр. подано на рис. 1. Показово, що кількість нотифікацій, поданих за групами країн, різниться як за кількістю, так і за динамікою. Так, з 1995 р. по перше півріччя 2018 р. включно розвинутими країнами подано 7 486 нотифікацій, країнами, що розвиваються, – 15 690, а найменш розвинутими країнами – 1 504. Динаміку нотифікацій, поданих країнами-членами СОТ, відповідно до їх належності до певної групи країн подано на рис. 2.

Як видно з рис. 2, найбільшу кількість нотифікацій протягом аналізованого періоду було подано країнами, що розвиваються, а їх кількість має тенденцію до щорічного збільшення. Різке зменшення кількості нотифікацій у 2018 р. пояснюється тим, що аналізуються дані лише за 5 місяців звітного періоду; насправді ж за умови збереження тенденції першого півріччя кількість нотифікацій, поданих у поточному році країнами, що розвиваються, перевищить значення 2017 р. Такий результат можна пояснити активним залученням країн, що розвиваються, до міжнародної торгівлі, що потребує системного використання інструментів СОТ, спрямованих на відкриття національних ринків та забезпечення прозорості торговельних процедур.

Кількість нотифікацій, поданих найменш розвиненими країнами, до 2009 р. (за певними винятками) дорівнювала нулю, а лише в останні 9 років вона демонструє різку висхідну динаміку. На наш погляд, це свідчить про поступову інтеграцію найменш розвинених країн до світо-

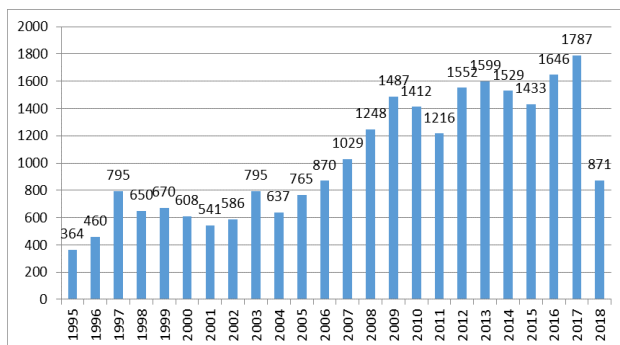


Рис. 1. Нотифікації країн-членів СОТ у рамках ТБТ/СФЗ з 1 січня 1995 р. по 31 червня 2018 р.

Джерело: складено на підставі джерела [10]

вого господарства, розвиток їх зовнішньоторговельних відносин та залучення до процедур регулювання глобальної торгівлі СОТ. Нарешті, динаміка кількості нотифікацій, поданих розвинутими країнами, не має явно вираженого висхідного або низхідного характеру, що може свідчити, на наш погляд, про достатню прозорість зовнішньоторговельної політики та певною мірою про самодостатність розвинутих країн як економічних агентів світової господарської системи, які (об'єктивно або через певні геополітичні обставини) не потребують залучення механізмів СОТ для вирішення торговельних конфліктів. У цьому контексті показовими є регулярні медійні повідомлення щодо можливості виходу США із СОТ з метою захисту національних інтересів, попри ефективність участі держави у цій Організації. Так, США з 1995 р. виграли 85,7% позовів до СОТ за середньосвітового показнику 84,4% (для Китаю цей показник складає 66,7%) [11].

З метою оцінювання впливу системи нотифікацій СОТ на торговельно-економічне співробітництво держав визначимо критерій її результативності. На наш погляд, про ефективне використання переваг системи свідчатиме щорічна висхідна динаміка поданих нотифікацій. Це позначатиме системне збільшення обізнаності членів СОТ щодо правил та регламентів реалізації продукції на світовому та національних ринках, поступове підвищення транспарентності зовнішньоторговельної політики держав шляхом опублікування законів, нормативних актів, рішень, постанов та міжнародних угод, які стосуються змін у її реалізації. Теоретично критерієм може вважатися вимога

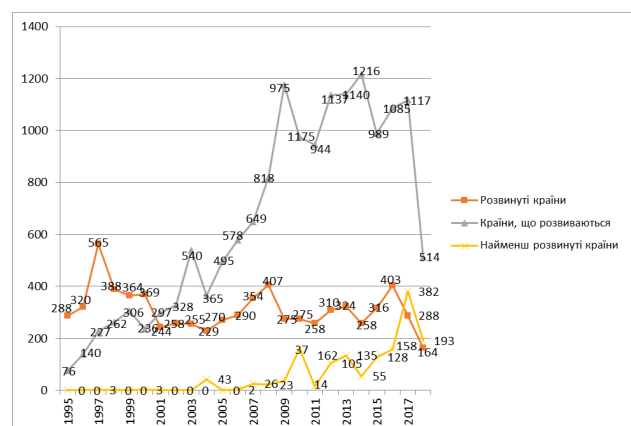


Рис. 2. Динаміка подання нотифікацій за групами країн-членів СОТ у рамках ТБТ/СФЗ з 1 січня 1995 р. по 31 червня 2018 р.

Джерело: складено на підставі джерела [10]

Результати апроксимації часового ряду щорічної кількості нотифікацій в рамках СОТ у 1995–2017 рр.

Тип апроксимації	Рівняння лінії тренду	Коефіцієнт детермінації (R ²)
Експонентна	$y = 435,48e^{0,0629x}$	0,8739
Лінійна	$y = 61,642x + 288,68$	0,8994
Логарифмічна	$y = 466,37 \ln(x) - 5,3763$	0,704
Поліном другого ступеня	$y = 0,9353x^2 + 38,26x + 390$	0,8816
Статечна	$y = 2999,81x^{0,5082}$	0,7858

Джерело: складено авторами

щорічної мінімізації кількості нотифікацій та її тяжіння до нуля, що свідчило б про відсутність змін у зовнішньоторговельній політиці держав та необхідність взаємних повідомлень щодо їх верифікації. Але зрозуміло, що така ситуація на практиці є недосяжною, тоді як запропонований критерій щорічного збільшення кількості нотифікацій, навпаки, свідчатиме про активне використання країнами механізмів СОТ та їх бажання зробити прозорими і відкритими будь-які зміни у своїй зовнішньоторговельній політиці.

Отже, критерій результативності системи нотифікацій СОТ може бути визначений як щорічне збільшення кількості поданих нотифікацій:

$$\Delta k = k_i - k_{i-1} > 0, \quad (1)$$

де Δk – щорічний приріст кількості нотифікацій у системі СОТ;

k_i – кількість нотифікацій, які було подано країнами-членами СОТ в i -у році;

k_{i-1} – кількість нотифікацій, які було подано країнами-членами СОТ в $(i-1)$ -у році.

Вимогам системного щорічного зростання кількості нотифікацій в рамках СОТ відповідатиме можливість апроксимації відповідного часового ряду лінійною функцією. Результати апроксимації різними функціями часового ряду, який відповідає щорічній кількості нотифікацій у рамках СОТ у 1995–2017 рр. (рис. 1), подано в табл. 1. Дані щодо кількості нотифікацій, поданих за перше півріччя 2018 р., не враховано з метою запобігання викривленню річних результатів. Але слід зазначити, що за умови збереження тенденції першого півріччя року остаточною кількістю нотифікацій за підсумками 2018 р. перевищить відповідну кількість 2017 р.

Як видно з табл. 1, найкращим чином часовий ряд щорічної кількості нотифікацій в рамках СОТ апроксимується лінійною функцією, про що говорить максимальне значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,8994$). Це дає змогу зробити висновок про наявність висхідної лінійної

динаміки у щорічному збільшенні кількості нотифікацій, що свідчить про ефективне використання країнами-членами СОТ цього механізму з метою забезпечення результативності торговельно-економічного співробітництва.

Рекомендаціями щодо підтримки висхідної динаміки кількості нотифікацій СОТ можна вважати:

- активне залучення найменш розвинених країн до процесу обміну нотифікаціями шляхом надання технічної та консультативної підтримки;
- подальший розвиток взаємодії країн-членів СОТ (як на урядовому рівні, так і на рівні бізнес-спільноти) в рамках системи онлайн-оповіщення e-ring [12];

- сприяння вдосконаленню організаційної структури управління поданням нотифікацій в країнах-членах СОТ.

Висновки. З метою оцінювання впливу системи нотифікацій СОТ на ефективність торговельно-економічного співробітництва держав визначено критерій її результативності як щорічне збільшення кількості поданих нотифікацій. Висхідна динаміка кількості поданих нотифікацій свідчатиме про системне збільшення обізнаності членів СОТ щодо правил та регламентів реалізації продукції на світовому та національних ринках, поступове підвищення транспарентності зовнішньоторговельної політики країн шляхом опублікування законів, нормативних актів, рішень і постанов та міжнародних угод, які стосуються змін у її реалізації. Результати апроксимації різними функціями часового ряду, який відповідає щорічній кількості нотифікацій в рамках СОТ у 1995–2017 рр., показали, що найкращим чином часовий ряд щорічної кількості нотифікацій в рамках СОТ апроксимується лінійною функцією, про що свідчить максимальне значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,8994$). Це дає змогу зробити висновок про наявність висхідної лінійної динаміки у щорічному збіль-

шенні кількості нотифікацій та свідчить про ефективне використання країнами-членами СОТ цього механізму з метою забезпечення транспарентності своєї зовнішньоторговельної політики та ефективності торговельно-економічного співробітництва.

Бібліографічний список:

1. Баранова М. Обеспечение прозрачности международного регулирования торговли товарами и услугами в рамках соглашений ГАТТ/ВТО. Торговая политика. 2017. № 1/9. С. 9–22.
2. Бураковський І., Мовчан В., Кравчук К. та ін. Членство України в СОТ: інституційні та економічні ефекти // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2012. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/2012/28.11.2012_presentations/Report_for_presentation_26-11-2012_final.pdf.
3. Никитина М., Кузнецов М. Развитие внешне-торговой политики государства в рамках реализации принципа транспарентности. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2014. Вип. 8. С. 107–112.
4. Осика С., Пятницький В. Світова організація торгівлі. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: К.І.С., 2005. 514 с.
5. Покрещук О. Правове регулювання міжнародної торгівлі у контексті норм і правил ГАТТ/СОТ: монографія. Київ: Зовнішня торгівля, 2003. 512 с.
6. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: монографія / кер. авт. кол. Т. Циганкова. Київ: КНЕУ, 2003. 660 с.
7. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
8. Understanding the WTO: Agreements. Trade policy reviews: ensuring transparency // WTO Secretariat. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm11_e.htm.
9. Членство України у СОТ: нові можливості та виклики для бізнес-асоціацій. Школа професійної освіти для бізнес-асоціацій. Модуль G: бізнес-асоціації та СОТ / за заг. ред. Д. Ляпіна. Київ: Ін-т власності і свободи; LAT&K, 2010. 104 с.
10. Світова організація торгівлі: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.wto.org>.
11. Трамп хоче виходу США з СОТ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/06/29/7083792>.
12. ePing-SPS & TBT notification alert system. URL: <http://www.epingalert.org/en>.

References:

1. Baranova M. (2017), “Ensuring Transparency of International Regulation of Trade in Goods and Services under the GATT / WTO Agreements”, Trade Policy, no. 1/9, pp. 9–22.
2. Institute for Economic Research and Policy Consulting (2012), “Ukraine’s Membership in the WTO: Institutional and economic effects”, available at: http://www.ier.com.ua/files/publications/News/2012/28.11.2012_presentations/Report_for_presentation_26-11-2012_final.pdf.
3. Nikitina M. and Kuznecov M. (2014), “Development of the state foreign trade policy in the framework of the transparency principle implementation”, Buletin of the Mariupol State University. Series: Economics, no. 8, pp. 107–112.
4. Osyka S. and Pyatnyckyj V. (2005), Svitova organizaciya torgivli [World Trade Organization], K.I.C., Kyiv, Ukraine.
5. Pokreshhuk O. (2003), Pravove reguluvannya mizhnarodnoyi torgivli u konteksti norm i pravyl' GATT/SOT [Legal regulation of international trade in the context of GATT / WTO rules and regulations], Zovnishnya torgivlya, Kyiv, Ukraine.
6. Tsyhankova T. and others (2003) Global'na torgova systema: rozvytok instytutiv, pravyl, instrumentiv SOT [The global trading system: the development of institutes, rules, instruments of the WTO], KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. Official site of Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2018), available at: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
8. Official site of World Trade Organization (2018), “Understanding the WTO: Agreements. Trade policy reviews: ensuring transparency”, available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm11_e.htm.
9. Lyapin D. and others (2010) Chlenstvo Ukrayiny u SOT: novi mozhlyvosti ta vyklyky dlya biznes-asociacij [Ukraine’s Membership in the WTO: New Opportunities and Challenges for Business Associations], LAT&K, Kyiv, Ukraine.
10. Official site of World Trade Organization (2018), available at: <https://www.wto.org>.
11. Tramp wants the US to leave the WTO (2018), available at: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/06/29/7083792>.
12. ePing-SPS & TBT notification alert system (2018), available at: <http://www.epingalert.org/en>.

Kalyuzhna N.G.

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor at Department of International Economic Relations,
Kyiv National University of Trade and Economics

Yakovchenko V.

Postgraduate Student at Department of International Economics Relations,
Kyiv National University of Trade and Economics

ROLE OF WTO NOTIFICATION SYSTEM IN PROVIDING RESULTS OF INTERSTATE TRADE AND ECONOMIC COOPERATION

The instruments for the regulation of global trade rules, one of which is the system of notifications, play the key role in ensuring the effectiveness of interstate trade and economic cooperation. Transparency in the process of notification makes it possible to consider it as the basis for ensuring the effectiveness of interstate trade and economic cooperation through the promotion of openness and predictability of international trade procedures.

In order to assess the impact of the WTO notifications system on the efficiency of interstate trade and economic cooperation, the criterion of its effectiveness has been determined as an annual increase in the number of notifications submitted. The upward dynamics of the number of notifications submitted will indicate a systematic increase in the awareness of WTO members about the rules and regulations of product sales in the world and national markets. It will also mean the gradual increase of transparency of the countries' foreign trade policy by publishing laws, regulations, decisions, resolutions, and international agreements that deal with changes in its implementation.

The article presents the results of approximation by various functions of the time series, which correspond to the annual number of notifications within the WTO during the period of 1995–2017. The analysis of the results obtained shows that in the best way, the time series of the annual number of notifications within the WTO are approximated by the linear function, as evidenced by the maximum value of the determination coefficient ($R^2 = 0,8994$). This allows us to conclude that there is an upward linear dynamics in the annual increase in the number of notifications and this indicates the effective use by WTO member countries of this mechanism to ensure the transparency of its foreign trade policy and the effectiveness of trade and economic cooperation.

The recommendations for maintaining the upward dynamics of the number of WTO notifications include the active involvement of the least developed countries in the process of notification by providing technical and advisory support. It also necessary to ensure further development of the interaction between the WTO member countries both at the governmental level and at the level of the business community within the online e-ping alert system. Finally, the organizational structure of the management of notifications in the WTO member countries should be improved.